

Labod izhaja tritedensko
v nakladi 2650 izvodov
Odgovorna urednica:
Lidija Jež
Lektoriranje:
Tone Jakše
Grafična priprava:
DIC tozd Grafika
Tisk:
Tiskarna »Novo mesto«

labod

glasilo delovne organizacije labod tovarne oblačil novo mesto

leto XIV.

Novo mesto, septembra 1988

številka 14

vse se začne in konča s človekom

Nemalo razmišljanj gre na račun komisije, ki so jo hudomušno poimenovali vsi, ki razmišljajo ali ugibajo o njenem delu, »Mikuličeva«. Gre za komisijo, ki jo je marca letos imenoval centralni delavski svet, šteje 9 članov, vodi pa jo glavni direktor. Naloga komisije je analizirati obstoječo poslovno in samoupravno organiziranost, cilj pa poiskati najracionalnejšo obliko organiziranosti. Naloga je vezana tudi na pričakovane zakonske spremembe, ki postavljajo v novo luč nekatere ustaljene oblike.

Tako je tudi naša komisija začela z delom relativno pozno, do sedaj pa se je uspela sestati trikrat. Najprej so želeli opredeliti naloge in cilje.

O delu komisije je Milan Bratož, glavni direktor, povedal nekaj besed tudi za naš časopis: »Labod mora doživeti spremembe na vseh nivojih organiziranosti. Ta namreč izhaja iz časov ustanavljanja tozdvov, iz časov

torej, ko je bil naš proizvodni program povsem drugačen, ko so bili odnosi s trgovino čisto drugi in ni bilo vprašljivo, kdo in kako se bo prilagajal trgu. Današnje izrazito obračanje k tržni ekonomiji pa je eden od poglobitvenih elementov, ki narekuje spremembe v organizaciji in tudi korenite spremembe v filozofiji.

To so dejstva, s katerimi se moramo spoprijeti, vendar pa vse to ne pomeni vnaprejšnje ukinjanje dosedanjega. Labod je rasel in se gradil, z leti je dosegel marsikaj dobrega. In vse to je dragoceno. Zato je odveč razmišljanje in strah, kaj bo. Nobena komisija nima pravice ničesar kar tako ukinjati. Na šestih lokacijah smo — od Ptujke prek Krškega, Ljubljane, Idrije, Trebnjega do Novega mesta. Tu smo in od tu se ne bomo nikamor selili, tu bomo ostali. Organizirali pa se bomo tako, da bomo lahko sledili trgu, da bomo lažje dosegali boljše rezultate.

Zato je komisija v svojih izhodiščih med cilje zapisala v prvi vrsti usmeritev k novi filozofiji, ki bo omogočala hitrejša reagiranja, ki bodo fleksibilnejša in racionalnejša. V sedanji obliki organiziranosti pa smo togi in počasni.

Razvijati se bomo morali tako, da bodo skupne strokovne službe (ali kakorkoli se bodo že imenovali) skupne za ves Labod. Torej doreči bomo morali organizacijo izven sedanjih tozdvov, v samih tozdih pa se naravnati tako, da bi se ti otreli vsega balasta, ki se jim je nabral v toku let, in se posvetiti osnovni nalogi — proizvodnji. Ali natančneje rečeno, racionalni in kvalitetni proizvodnji.

Med cilji je tudi poiskati najpreprostejšo obliko organiziranosti z maloštevilnim vodstvom. Pri postavljanju dodelane organiziranosti se želi komisija primerjati z uspešnimi firmami v naši branži. Svetovne firme so uspešnejše v manjših enotah organiziranja za razvoj in izdelavo proizvodov, čemur mi nismo v celoti sledili. Tozd ali kakorkoli se bo že imenoval, je treba usposobiti za najvišji način proizvodnje, medtem ko ostali segmenti seveda odpadejo na skupne štabne strokovne službe.

V Labodu ni novo spoznanje, da se vse začne in konča pri človeku. Vendar je do sedaj ta misel ostajala preveč v parolah. Čas pa zahteva, da to postane
(Nadaljevanje na 2. strani)

v današnji številki

— Naš cilj je poiskati najracionalnejšo obliko organiziranosti. Kako se bo komisija, ki jo je imenoval delavski svet, lotila te težke naloge, govori sestavek *Vse se začne in konča s človekom*

— Nakup novega računalnika — nujnost današnjega časa

— Štafeta na dolge proge je sestavek, v katerem avtor razmišlja o odnosu do stroke pa tudi o odnosu do ljudi

— Pogovarjali smo se z našimi kupci, med delavci Laboda pa smo povprašali za mnenje o inovacijah

— Rak na prsih je ozdravljiv

— Vprašanje — odgovor: o plačilni kuverti

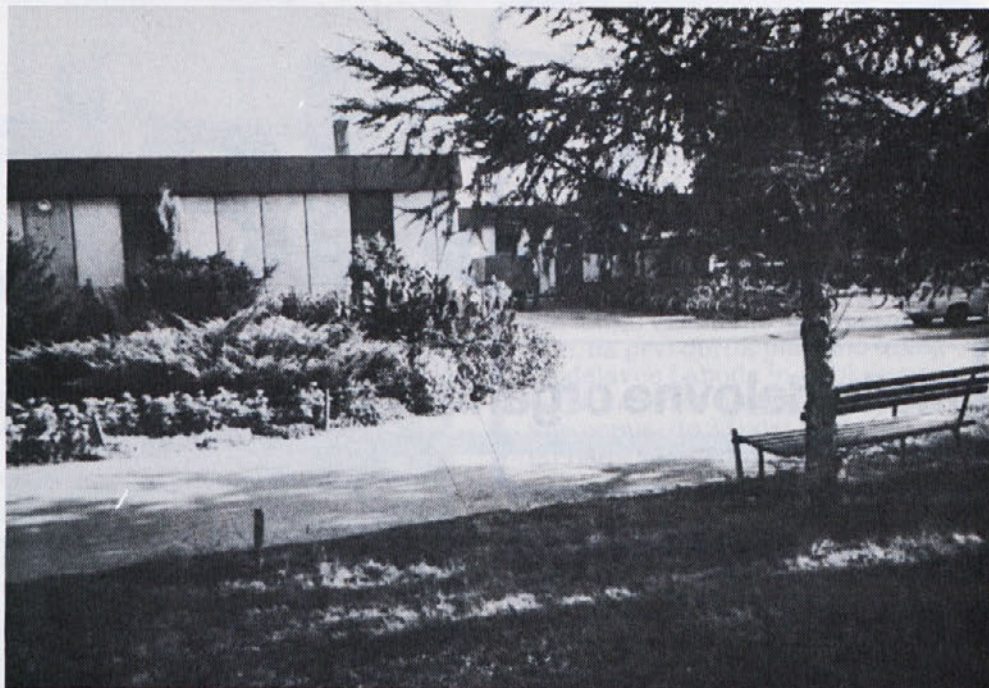
ne del vsakdanjika, da to misel prenesemo v življenje. Zato moramo ob izhodiščih za postavljanje nove organiziranosti postaviti v prvi plan človeka, njegovo ustvarjalnost, iniciativnost, inovativnost... Sem sodi v enaki meri primerno delovno vzdušje, kakršnega lahko dosežemo z demokracijo, spoštovanjem, priznavanjem, upoštevanjem slehernega delavca. Gotovo je prihodnost samo v demokratični, odprti družbi, kjer klasične vrednote, disciplina in podrejenost, izgubljata tekmo. Potrebujemo k akciji usmerjene ljudi, h kupcu, k trgu. To pa narekuje več učenja, več znanja. Zavedati se moramo, da smo v službi ljudi, da smo njihov servis, skrbeti moramo za visoko kakovost, za zanesljivost. Vse to pa mora postati trajna vrednota, postati mora naš način življenja in dela. To pa zahteva tudi avtonomnost in prinaša s seboj več in konkretnejšo odgovornost.

Znano je, da kapitalne investicije niso več osnovni vir za izboljšanje učinkovitosti. Najnovejša spoznanja povedo, da je to posameznik: Več kot tehnologija najvišjega ranga da naravnost zaposlenih, da ponos teh ljudi, ki se potrjujejo skozi image firme in ki ga s kvalitivnim, inovativnim, ustvarjalnim delom tudi grade. V tem je skrivnost uspešnih delovnih organizacij in z našo novo organiziranostjo želimo doseči pogoje za ustvarjanje take filozofije tudi v Labodu.

Komisija si je zadala pri svojem delu tudi določene roke. Med prvimi nalogami je področje poslovne organiziranosti, ki naj bi bilo v idejah končano do konca septembra. Člani so polni zamisli in sleherni pobuda je dobrodošla. Delo v komisiji je demokratično, brez poudarjene hierarhije — torej v smislu družbe, kakršno želimo zgraditi v Labodu. Vendar želi komisija le poudariti, da bodo gradili na znanem, na že doseženem in pozitivnem v dosedanjih oblikah organiziranosti. To pa dopolniti z novostmi, s sodobnim načinom dela, organizacije in predvsem mišljenja. In med slednje sodi tudi eno od postavljenih vprašanj: ali niso organizatorji že povsem izgubili smisel za hitrejšo akcijo, za praktične inovacije?»

Utapljali smo se v ustaljenih poteh, vse bolj smo varovali in ožali meje teh in nazadnje opažamo, da so zadušene ideje, da je prisotna apatičnost. Še vedno je ena od odlik vodljivost, namesto da tako, kot si zamišlja komisija, postane odlika samoiniciativnost, kreativnost. Kot pravi glavni direktor — pri človeku se vse začne in vse neha. Komisija se bo trudila, da bo to dragoceno resnico vključila v življenje, kar pa ne bo šlo brez spreminjanja razmišljanja. To se ponavadi doseže skozi generacije, mi pa na tega časa nimamo, zato se bo treba potruditi in se začeti vzgajati kar takoj. Kajti ob vseh strahovih, kaj bo, je res le to, da tisti, ki se ne bo mogel, znal ali hotel prilagoditi novim tokovom, ne bo vzdržal.

lj

Vedno znova se obiskovalci Delte navdušujejo nad lepo urejeno okolico.

nujnost današnjega časa

Nuja današnjega časa je razvijati in širiti računalniško podprto poslovanje. To je osnova, ki pa se je v nekaterih okoljih še premalo zavedamo. Brez tega bi ostali osamljena oaza brez vode.

Vsebinsko in pomen novega računalnika predstavlja mag. Darko Urek, dipl. oec., iz naše razvojne službe.

Z odločitvijo za nadaljnjo gradnjo računalniško podprtega informacijskega sistema smo omogočili nakup računalniške strojne opreme (računalnika) in programske opreme (PMPS — plansko materialnega proizvodnega sistema.

Programska oprema (software) je množica programov, ki so narejeni po določenih pravilih poslovne funkcije in njene organiziranosti z metodo dela. Zato je v njih vključeno določeno znanje in izkušnje stroke poslovne funkcije kot znanje računalniškega procesa dela v teh poslovnih funkcijah, vendar pa si mora vsaka DO pripraviti okolje, to je obstoječi ročni proces dela in organiziranost tega procesa na računalniški proces dela tako z vidika organiziranosti podatkovne baze kot organiziranosti procesa dela.

Plansko-materialni proizvodni sistem (PMPS) vključuje vsa tista področja nadaljnje gradnje informacijskega sistema, katera smo planirali dograditi. Ta področja vključujejo:

- nabavno poslovanje,
- skladiščno poslovanje,
- tehnično-tehnološko področje,
- materialno poslovanje,
- spremljava proizvodnje,

- planiranje,
- stroškovno poslovanje ter
- vzdrževanje osnovnih sredstev.

1. Nabavno področje vključuje informatiko o dobaviteljih, naročilih ter likvidaturo računov. Povezano je s saldokonti dobaviteljev (vođenje kartice in zapiranje postavk). Naročila izhajajo iz neto potreb, ki se izračunajo tako, da so podatki stalno ažurni. Izračun krmili planer, ki ima vpliv na izbiro substitutov v končno določitev lansiranja količine. V povezavi s spremljavo proizvodnje je zagotovljen pregled nad vsemi odstopanji in njihovim vplivom na realizacijo plana. S tem so podane informacije za odpravo ali zmanjšanje vpliva motenj.

2. Skladiščno poslovanje se izvaja interaktivno, to pomeni, da z odnosom nekega prometa takoj ažuriramo vsa stanja (zaloge) delovni nalog, naročila itd.). Zaloge se vodijo po različnih statusih (prosto, na transportu, v kontroli, rezervirano itd.) in po lokacijah skladišč. Vključeni so programi, ki omogočajo nadzor nad naročili dobaviteljev (odpiranje in zaključevanje naročil, pisanje naročilnic, pregled nad odprtimi naročili za materialno postavko ali pri določenem dobavitelju, pregled zamujenih naročil itd.).

3. Tehnično-tehnološko področje vključuje področje kosovnih in proizvodnih postopkov ter del podatkov za vzdrževanje celotnega sistema. Kosovnica je struktura materialov v proizvodni z normativi porabe. Vgrajene rutine omogočajo enostavno dokumentiranje podobnih proizvodov brez kakršnegakoli podvajanja podatkov. Proizvodni postopki vsebujejo vse podatke za terminiranje proizvodnje, izračun planskih kalkulacij in izpis dokumentov delovnega naloga. Poleg podatkov o delu in tekstu operacije je možno vnesti tudi podatke o tehnič-

nih dokumentih (krojni listi, dessen karte, aparati itd.). Za posamezne operacije je možno vnesti alternativne operacije. Tako kot pri kosovnicah so proizvodni postopki lahko skupinski. Poleg kosovnih in proizvodnih postopkov se tudi na tem področju vzdržujejo sistemski parametri npr.: enota mere, organizacijska struktura proizvodnje itd.

4. Materialno poslovanje zagotavlja vse potrebne obračune za knjigovodstvo in analize (o gibanju zalog, vrednosti zalog, ABC analizi itd.).

5. Spremljava proizvodnje omogoča spremljavo odprtih delovnih nalogov. Za vsak DN se prek podatkov v proizvodnem postopku izračunavajo potrebne kapacitete in primerjajo še z razpoložljivimi kapacitetami tehnoloških delovnih mest. Glede na to se spremljajo tudi povratne informacije o poteku dela (pretoku DN prek proizvodnih faz dela) proizvodnje, vplivom motenj in primerjava planirane in dejanske porabe materiala in dela na DN.

6. Planiranje — omogoča grobo planiranje za daljše obdobje, kot ga pokriva operativni plani. Če želimo preveriti možnosti realizacije nekega plana ali vpliv sprememb plana, je dovolj, da preverimo le razpoložljivost kritičnih virov (ozka grla v proizvodnji, kritične materiale itd.). Omogočena je primerjava več variant planov za isto obdobje. Delo je interaktivno, tako da je možno takoj preveriti vpliv neke spremembe na plan.

7. Stroškovno poslovanje vključuje področje obračuna stroškov, OBOLA in obračuna proizvodnje. Obračun stroškov — tu so zbrani stroški razreda štiri (in deloma razreda osem) iz vseh virov obračuna zalog, obračuna dela in OD, obračuna amortizacije osnovnih sredstev — interkativen vnos ostalih stroškov (likvidatura, drobni inventar itd.).

OBOL — tu prenašamo stroške režijskih stroškovnih mest na proizvodna stroškovna mesta. Poleg OBOLA je podan tudi pregled stroškov proizvodnih in posebej režijskih stroškovnih mest zaradi kontrole glede na plan.

Obračun proizvodnje omogoča obračun stroškov po DN, in sicer po različnih osnovah:

- obračun proizvodnje po direktnih stroških,
- obračun proizvodnje po materialnih stroških in amortizaciji,
- obračun proizvodnje po polni lastni ceni.

Poleg tega je tu še popis nedokončane proizvodnje (inventura).

8. Vzdrževanje osnovnih sredstev omogoča informacije o osnovnih sredstvih, rezervnih delih in zalogah, postopkih preventivnega vzdrževanja o izvršenih popravilih strojev in naprav, o stroških in analizah stroškov ter ostalih analizah, potrebnih za vodenje vzdrževanja itd.

Uvajanje PMPS v prakso naj bi potekalo postopoma zaradi obsežnosti problematike. Glede na potrebe in na-

rave procesa dela bi najprej začeli z: nabavnim poslovanjem, skladiščnim poslovanjem ter del tehničnega področja (kosovnice).

Druga faza: tehnološko področje, vzdrževanje, materialno poslovanje, spremljava proizvodnje.

Tretja faza: stroškovno poslovanje ter planiranje in analize.

Predvidoma bo prva faza izdelana do 1. 1. 1989, druga do 1. 7. 1989 in tretja do 1. 1. 1990. Za vsako področje poslovanja mora biti izdelana dokumentacija, ki vsebuje: metodo dela z navdili, šifirni sistem, dokumentacijski tok z dokumenti in prometi ter organiziranost posameznih področij z mikroorganizacijo po DM.

Navedena vsebina projekta bo izdelana v skladu zahtev tržnega poslovanja in politike DO Labod. Predno se sistem uvaja v prakso, mora biti predhodno pretestiran s strani uporabnika ter omogočeni vsi organizacijski pogoji za njihovo organizacijo (osnovna sredstva, kadri itd.).

Za realizacijo tako obsežnega projekta se moramo ustrezno organizirati, kajti projekt s svojega metodološkega in organizacijskega področja posega v vse tozde in DSSS, zato je imenovan projektni tim.

Nosilci projekta planirajo, koordinirajo, izvajajo posamezne aktivnosti tako, da se dosežejo pričakovani učinki s prakso. S tem je projekt tmemu timu omogočeno izvajanje vseh sprememb z organizacijskega vidika, ki ga zahteva projekt PMPS za svojo realizacijo.

Razvojnja služba:
mag. DARKO UREK, dipl. oec.

je delo pred zasloni nevarno?

Delo z osebnimi računalniki se je v zadnjih letih izredno razmahnilo. Vse pogosteje se v svetu, pa tudi pri nas po-

javljajo vprašanja, ali je delo pred zasloni nevarno. Poglejmo, kaj pravijo o tem raziskave, ki so jih opravili v nekaterih deželah.

Na Japonskem so po letu 1980 izvedli raziskavo med 3000 računalniškimi operaterkami, da bi ugotovili, ali je delo s terminali škodljivo za nosečnice oziroma novorojenčke. te raziskave so opravili tudi v Kanadi, Ameriki, na Švedskem, Norveškem, v Veliki Britaniji, Franciji in Poljski. Pri vseh teh preiskavah niso mogli ugotoviti, ali je delo z računalniki oziroma terminali krivo za težave med nosečnostjo.

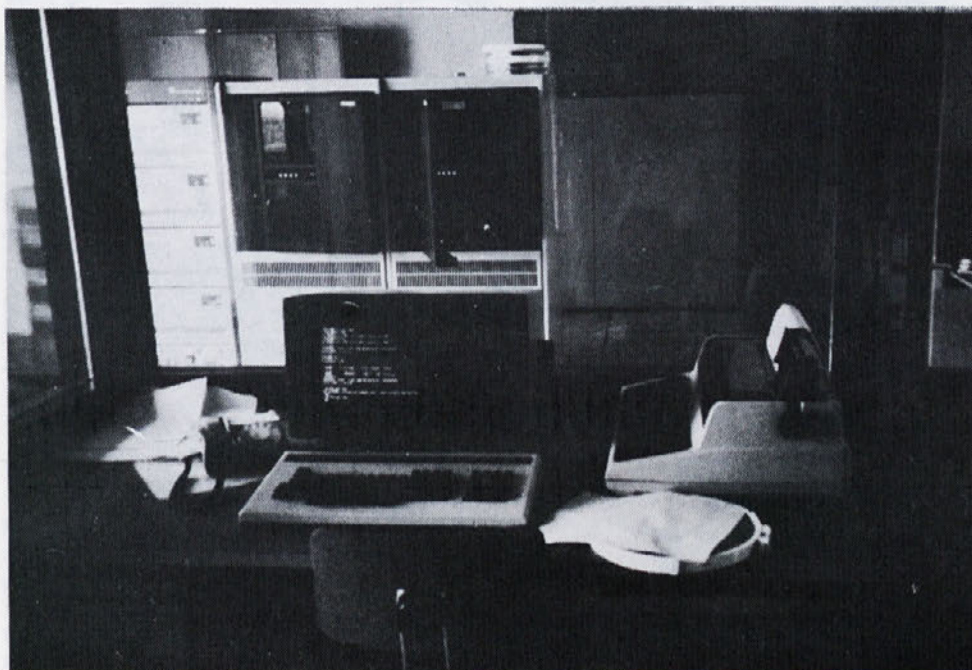
Francoski inštitut za zdravje in medicinske raziskave se je nato osredotočil na tri skupine škodljivih vplivov, ki bi morebiti utegnili vplivati na zdravje nosečnic: na hlape različnih umetnih mas in izolacijskih snovi v elektroniki terminalov in računalnikov, na rentgensko sevanje slikovnih zaslonov in razna elektromagnetska valovanja, ki nastajajo v vezjih.

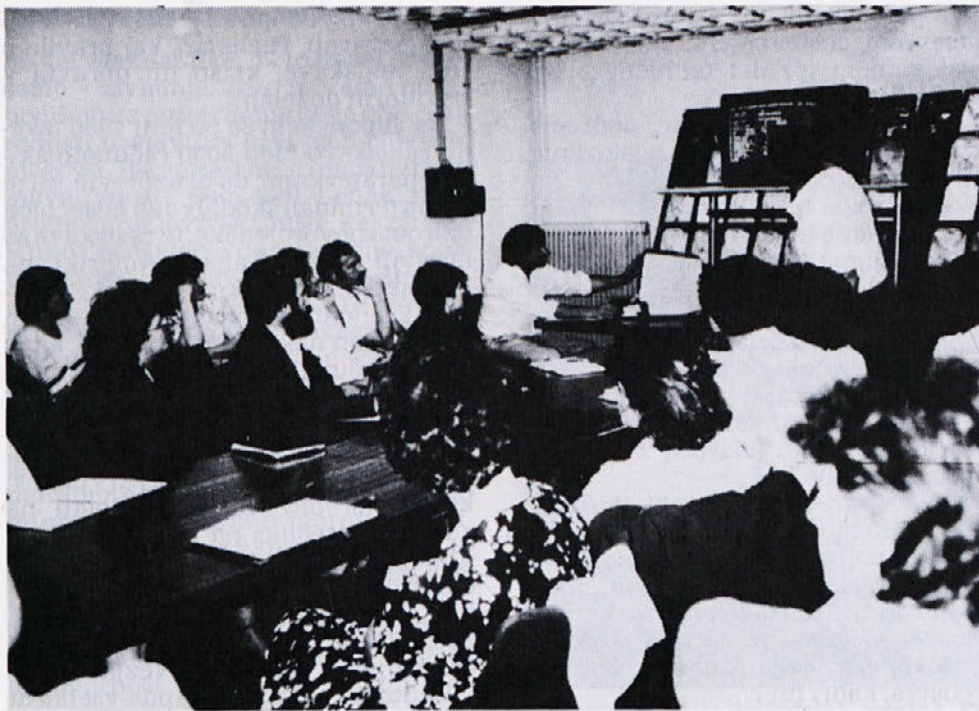
Ugotovili so, da je skupna vsebnost hlapov, ki izhajajo iz vezij in sestavnih delov računalnikov sicer v prostorih, kjer le-ti so, 50 do 80 krat večja kot v prostorih, kjer računalnikov in terminalov ni, vendar tako pičila, da tudi po najstrožjih merilih ne more nikomur škodovati.

Slikovni zasloni oddajajo rentgensko sevanje, kot se to dogaja pri vsakem televizorju. Zelo kritično opravljene meritve so pokazale, da delavec pred zaslonom prejme letno dozo med 14 in 17 miliremi. Povprečno prejme vsak človek iz naravnih virov radioaktivnosti letno 100 miliremov, 500 miliremov pa je zelo strogo postavljena spodnja meja morebitne škodljivosti sevanja. Torej tudi sevanje z zaslonov ni nevarno.

Osební računalnik ali terminal je električna naprava in povzročča v okolici električna in magnetna polja, ki lahko vplivajo na človeški organizem, če so premočna. Opravljene meritve so pokazale, da povzročča računalnik na razdalji 0,3 metre pred zaslonom električno polje jakosti 10 do 100 vol-

(Nadaljevanje na 4. strani)

Kaj nam pomeni širitev računalniško podprtega informacijskega sistema — na to temo je bilo spomladi več predavanj za posamezne strukture.

(Nadaljevanje s 3. strani)

tov na meter. Sporno je, kolikšna jakost električnega polja je škodljiva: v Sovjetski zvezi zagovarjajo le 50 V/m, v Atlantskem paktu pa vojaški predpisi dopuščajo tudi 660 V/m. Kakorkoli že, električna polja, ki jih je mogoče izmeriti pred zasloni računalnikov niso nič večja kot v drugih okoljih, kjer bivamo in delamo in jim ne moremo pripisovati težav za zdravje.

Podobno je tudi z magnetnimi polji, katerih jakost znaša med 0,2 in največ 4 ampere na meter, kar je okviru dopustnih meja.

Sklep raziskave, ki so jo opravili francoski strokovnjaki je nedvoumen — delo z osebnimi računalniki in terminali ne ogroža zdravja ljudi, dodatna tveganja, ki jih prinaša, pa so neznatna.

Vse to pa seveda ne dokazuje, da je delo z osebnimi računalniki in terminali zdravo in prijetno. Kdor prebije nekaj ur zapored pred slikovnim zaslonom dobro pozna občutek napetosti v očeh, neizrazit pekoč občutek na obrazu, glavobol, bleščanje v očeh, včasih tudi rahlo omotico. Razlogi so očitno naporni in neprimerni delovni pogoji, predvsem kot kaže, trpijo oči.

Morda bo kdo rekel: milijoni prebijejo po nekaj ur dnevno pred televizorjem, pa jim nič ni. Računalniški zaslon ni televizija! Televizijski zaslon gledamo povprečno iz razdalje dveh ali več metrov, zaslon osebnega računalnika ali terminala je le pol metra pred nami. Televizijske slike nikoli ne opazujemo tako zbrano in napeto, kot zapise na zaslonu računalnika. Televizijo gledamo običajno v medlo razsvetljenem prostoru, delo na računalniku ali terminalu poteka običajno

v obilni svetlobi, saj moramo sproti brati podatke in dokumente.

Težave torej niso izmišljene, pa tudi vzroke zanje vsaj deloma poznamo. Na prvem mestu je čitljivost znakov na slikovnem zaslonu (znaki so sestavljeni iz svetlečih točk). Na čitljivost deluje tudi velikost zaslona, in kontrastnost zapisa. Precej časa je minilo, predno so spoznali, da je eden pomembnih razlogov za pekoče oči in utrujenost to, da delavec bere dokumente, na katerih so temni znaki na svetlem ozadju in pogleduje na zaslon, kjer so svetli znaki na temnem ozadju. Oči se morajo nenehno prilagajati različnim zapisom.

Postopoma se uveljavljajo zasloni s pozitivnim zapisom (na svetli podlagi temne črke), obenem pa skušajo v svetu preurejevati delovna mesta ljudi pred računalniki oziroma terminali.

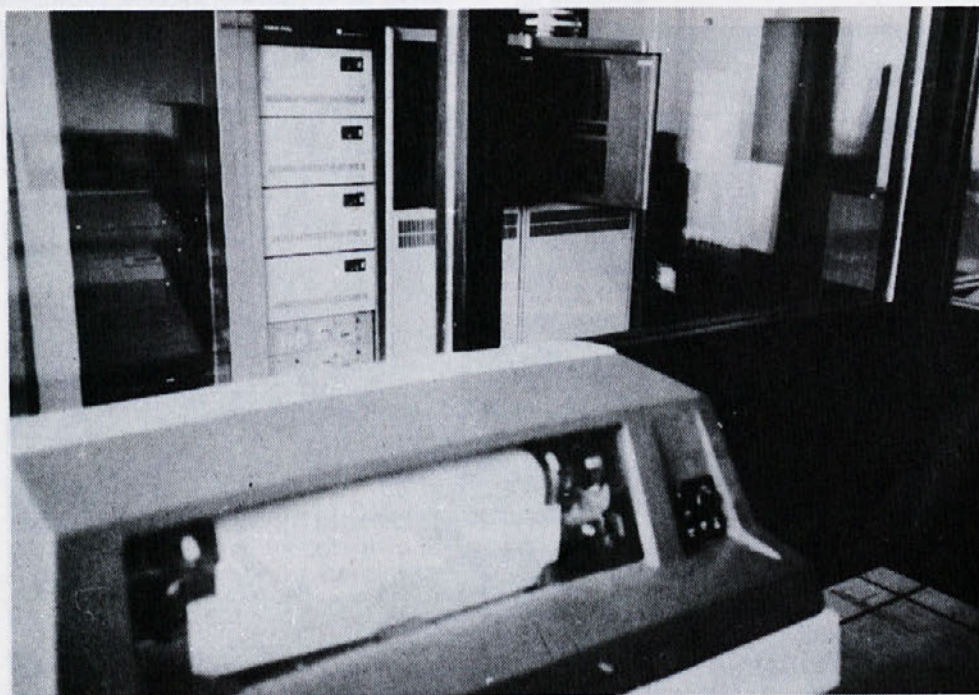
Po Krki

pogovor s kupci

Letošnja kolekcija je požela veliko priznanj. Navdušila je vse po vrsti in o njej je tekla beseda le v superlativih. Toda kaj, ko lepa kolekcija še ni vse. Nekaj naših kupcev smo povprašali, kako zaključujejo, kaj menijo o kolekciji, kaj bi si še želeli.

Iz mode Celje so v pogovoru sodelovali **Jožica Knapič, Marjana Gils in Lojzek Turnšek**: Kolekcija je zelo lepa. Podrobnejši pogled za nas, ki smo prišli na zaključevanje, pa pove, da je preobširna. Zaključevati moramo kljub vsemu lepemu previdno in seveda tako in tisto, kar bo pritegnilo naše kupce. Kupna moč je zelo padla, kupci iščejo ugodna posojila, saj drugače si že ne moremo vsi skupaj privoščiti kaj lepega. Zelo modne stvari bodo še vedno lepo prodajne, zato malo pogrešamo oblačila z zelo popularnimi velikimi intenzivnimi cvetovi, pri srajcah kot pri bluzah. Morda je pri srajcah preveč črt. Skratka, morda je kolekcija tu in tam še zelo klasična, premalo pa pogumna v zadnjih modnih zahtevah. Tako je mnenje trgovcev iz celjske Mode. V pogovoru je bilo seveda rečeno, da bo treba dati še več poudarka dopolnitvenim kolekcijam, kjer smo v Labodu že prakticirali vpeljavo tistih »hit« modelov, ki so trenutno najbolj iskani. Naša usmeritev pa je seveda elegantna moda, namenjena zahtevnejšim kupcem.

Aida Bilandžija (Nama Zagreb): »Že nekaj let nazaj spremljam Labodove kolekcije, v katerih izrazito negujete eleganco, v najzahtevnejših, predvsem uvoženih tkaninah. Vaši izdelki so pogosto zares vrhunski in vtis z zadnje kolekcije je, da ste zopet zelo napredovali. Sledite potrebam posebne strukture kupcev, ki so zahtevni. Vaši izdelki se v naših prodajalnah, skupaj z izdelki najiminitnejših

Marjana Gils iz celjske Mode

konfektionarjev, lepo prodajajo. Toda misliti je treba naprej. Niste poceni in imate poseben zahteven program. To narekuje poseben način prodaje, posebno prezentacijo vaših izdelkov, in skupaj bomo morali iskati načine za izboljšanje tega. Sicer pa naše izkušnje kažejo, da so zelo prodane posebne bluze in krila, za katere ste nas že razvadili, da so zelo lepa. Gre za kombinacije, ki so, prvič, lažje dosegljive kupcem, drugič pa imamo pripombo na velikost v kompletih in kostimih. Ti so ponavadi zelo lepi, kreatorsko dognani, lepo speljani v konstrukciji, vendar neusklajeni v velikosti. Zgornji del je ponavadi primeren, krilo pa premajhno.

Zagrebsko tržišče velja za zelo zahtevno. Tu je center kulture, mode, dogajanja sploh. Poleg tega je v Zagrebu okoli 1000 butikov. V tako hudi konkurenci je težko zdržati, zato bomo morali še bolj in še več skupno delati, trgovina in proizvajalec. Nismo imuni na to konkurenco, zato vidimo, da moramo kaj storiti. Eno so potrošniška posojila, ki bodo (trimesečna) prekrtka. Cene so hude in nujno bo posojila podaljšati. Drugo pa je obračanje na še dodatno populacijo. Gre za močnejše postave. Marsikdo bi bil pripravljen plačati kakršnokoli ceno za lepo, elegantno in modno Labodovo oblačilo, pa ni večjih števil. To velja za vse naše konfektionarje, ne le za vas.

Pozdravila bi vaše komercialne mini modne revije, ki so za stik s kupcem izrednega pomena. Pozdravljam vašo zvestobo eleganci in visoki modi, kjer bo treba še kaj postoriti pri načinu prodaje, kot sem že dejala. Vaše tkanine so v veliki večini uvožene, kupci pa so vse bolj občutljivi na tkanine, za ponavljanje teh. Hudo je, ko se več konfektionarjev pojavi z istimi tkaninami. Pohvale vredna je vaša skrb za

Aida Bilandžija iz zagrebske Name

modne dodatke, kjer bo treba narediti varovalen korak. Na etiketi morate označiti, da je to model s tem in tem dodatkom, ker jih veliko zmanjkuje, izdelek pa izgubi na celoti...

Sicer pa za tokratno kolekcijo lahko rečem vse dobro. Povedati pa moram, da sem tukaj danes na predselekciji, ker ima Nama zaprt sistem zaključevanja. Delo bo težko, saj je vse zares lepo.«

čas reševanja reklamacij

Slaba kvaliteta izdelkov in nezadovoljstvo potrošnikov se odražajo tudi z reklamacijo izdelkov. Reklamacije, ki jih pošljejo neposredno potrošniki, se prično reševati v službi kontrole kvalitete, reklamacije, vrnjene prek trgovin, pa rešuje skladišče gotovih izdelkov (v tem primeru so vedno rešene pozitivno). V letu 1987 smo imeli v DO naslednje število reklamiranih izdelkov:

PROGRAM SB:

370 reklamacij potrošnikov
2080 reklamacij prek trgovin
245 reklamacij ali 0,14% izdelkov izdelanih za domači trg

PROGRAM VO:

33 reklamacij potrošnikov
210 reklamacij prek trgovin
243 reklamacij ali 0,11% izdelkov izdelanih za domači trg

Število reklamiranih izdelkov po letih se bistveno ne razlikuje. Pri analizi vzroka reklamacije je 80% reklamacij upravičenih, ostale pa so neopravičene. Zelo veliko je izdelkov iz naravne svile (28% vseh reklamacij). Tudi neopravičene reklamacije čestokrat rešimo pozitivno, saj se skušamo držati načela: kupec ima vedno prav.

Reševanje reklamacij individualnih potrošnikov traja od prejema pošiljke do končne rešitve (vrnitve denarja ali novega izdelka) v povprečju 21 dni, kar je razvidno iz občasnih analiz. V povprečju je 95% reklamacij rešenih v tem času, občasno pa se zgodi, da traja to reševanje tudi dlje časa zaradi neodgovornosti. Vsaka reklamacija ima 7 faz obdelave (papirne) in če vsak odloži to reševanje za nekaj dni, se postopek zavleče. Z dolgotrajnim reševanjem pa kažemo slab odnos do potrošnikov in do svojega dela.

MARICA PRAZNIK
Commerce

dodelitev štipendij v libni

Vodja kadrovske socialne službe Dragica Nenadič, referent za izobraževanje in kadrovanje Silva Pezelj ter poslovna sekretarka tozda Libna Majda Kerin smo opravile razgovor s prosilci za dodelitev kadrovske štipendije, in sicer na IV., V. in VI. stopnji, ki je bil objavljen v Delu 7. in 8. marca 1988.

Prispelih vlog je bilo 22, od tega: 18 za IV. stopnjo (konfektionar II.) — razpisanih 20; 3 za V. stopnjo (konfeksijski tehnik) — razpisanih 3; 1 za VI. stopnjo (ekonomski informatik) — razpisanih 1 štipendija.

Razgovor je bil opravljen po metodi ustnega intervjuja in ankete pridobitev psihomotornih in splošnih zdravstvenih sposobnosti za opravljanje poklica po končanem šolanju. Komisija za delovna razmerja je na osnovi zbranih in popolnih vlog ter razgovora podelila:

12 štipendij za IV. stopnjo,
2 štipendiji za V. stopnjo,
1 štipendijo za VI. stopnjo.

Poslovna sekretarka
MAJDA KERIN

labod

drobne iz zale

Zala je pretekli mesec dosegla 110 odstotkov plana. To je bila sicer tudi naloga, ki jim jo je naložil tozd Commerce. »Uloviti« so morali roke odpreme za italijanskega partnerja. Za izvoz pa delajo tudi v septembru. Med tem je tudi manjši nalog za firmo Golas in delo za domači trg. Torej je v proizvodnji Zala zelo živahno. Trenutno so — po besedah direktorice — celo preobloženi z delom, kar pa jih samo veseli. To sicer narekuje drugačno organizacijo dela, hitrejše obračanje, večkratno pripravo strojev (za Golasa bodo šivali usnje) pa še kaj. Toda pripravljenost za delo je velika in zato nobena težava ni prehuda.

Te dni bo začela z delom tudi skupina dvanajstih Zalinih delavk, ki se šolajo.

Te dni bo nadaljevala s šolanjem tudi skupina dvanajstih Zalinih delavk, ki se šolajo na 4. stopnji. Opravile so že večino splošnih izpitov, pred njimi pa so še strokovni predmeti.

V Idriji je vsako leto konec poletja praznik čipk. V komisiji za organizacijo letošnje prireditve so bile tudi predstavnice Zale. Zala je prispevala tudi dobitke za nagrade, tako kot večina delovnih organizacij v Idriji.

štafeta na dolge proge

Kolekcija je končana...

Modelarji smo jo oddali drugim službam, da postorijo svoje delo. In tako naprej se obrača cikel dvakrat na leto. Vsa ta dirka me spominja na štafeti tek. Če bomo vsi dobro delali, postorili vse, kar je potrebno, potem tudi lahko pričakujemo dober rezultat. Pred tem pa seveda mora biti dobra psihološka pripravljenost. Skratka dan morajo biti pogoji, da se doseže najvišji cilj.

Moram reči, da je izdelava kolekcije potekala mirno, zbrano, da smo se po svojih močeh prizadevali dati vse od sebe, da bi v danih možnostih naredili najboljše.

Moda se hitro spreminja. Vse več je bolj oprijetih modelov, tako da je potrebno dosti strokovnosti pri usklajevanju zunanjega videza s konstruktorji. Model je izdelan v številki 38. To je po JUS vitka, bolj dolga postava. Če je že model lepo usklajeno narejen, je potem vse v redu.

Vendar pa modelarji razmišljamo še nekoliko drugače. Na primer, kako se bo konstrukcija kroja razmnoževala v večje številke, ali bo prenesla št. 46 do 48 ali več. Razmišljamo, kaj bi bilo potrebno storiti, da model, ki je v št. 38 primeren, v večjih številkah ne bi izgledal drugače. Močnejše postave so že bolj občutljive glede počutja v oblačilu. Toda naprej od razmišljanja ne gre.

Spomin na poletje

Pri nas imamo sistem razmnoževanja, kakršen je. Za vsako konstrukcijo ni primeren. Pri prsnem vřitku, pri rokavnem izrezu na rami in še kje nastajajo deformacije, ki kvarijo kvaliteto. Vse premalo smo pozorni na te stvari, ki so bistvenega pomena v naši branži. Razlogov je več in mislimo, da je sedaj zadnji trenutek, da rečemo, kako in kaj.

Mačehovski odnos do tega kadra je pustil globoke rane. Namesto da bi ga tako motivirali, da bi še ob prostem času razmišljal, kako bi čim več doprinesel na svojem delovnem mestu, smo ga pa z udarci pritisnili tako, da je začel brskati po koledarju in ugotavljati prvo možnost za upokožitev. To je slabo in zaskrbljujoče.

Šola daje predvsem splošno izobrazo. Delo in izkušnje, ki se akumulirajo v človeku, pa naj bi bile glavni vir znanja, ki bi se prelival prek modelov v kvalitetni izdelek. Kot mi pripovedujejo znanci, drugod po svetu bolj cenijo podobne stvari. Pri nas očitno to ni važno.

Moramo vztrajati, da bomo za naše razmišljanje našli pot naprej. Pot, ki bi imela za končni cilj zmago. Zmaga v tej štafeti pomeni kvalitetni vrh. Simbol Laboda bi bil oplemeniten s to kvaliteto. Tako bo odprta pot v najboljše trgovine in pot prek njih do kupca. Kupec, če bo zadovoljen z našimi izdelki, nas bo drugič sam poiskal. In to je tista zmaga, ki nam je nujno potrebna. Če ne bomo zmagali, se bomo uvrstili le med kramarje.

JANEZ MAROLT
enota Commerce Ljubljana

naša mnenja — o inovacijah v labodu

Ljudmila Zupančič (polagalka), Temenica: »Gotovo bi se dalo še marsikaj ,pogruntati', vendar ni časa za odkrivanje novosti. Preveč nas veže norma, da bi si dovolili kakšno raziskovanje. Inovacije bi bile dobrodošle, ljudje bi sprejeli vse boljše, lažje, zato jih moramo spodbujati.«

Tonka Dececco (brigadirka), Temenica: »Marsikaj bi morali izboljšati. Takole na hitro ocenjujem: boljši tekoči trak, iskanje možnosti za postavitev, ki bi omogočila vsaj malo več prostora (če je na tem sploh še kaj možnosti), pa v organizaciji dela gotovo tudi ni že vse postorjeno. Mislim, da vsak človek v svojem delu išče najboljše možnosti. Vem za primere, ki so šivilje same prišle do boljših rešitev pri svojem delu. Vsak stremi k boljšemu, hitrejšemu, lažjemu... samo če mu to delo in vse z njim v zvezi omogoča. Pri nas pa smo s časom preveč na teso, da bi lahko kaj večjega raziskali in vnesli v delo.«

Fani Nadrih (šivilja), Temenica: »Verjamem, da ima vsak človek veliko idej, ko doma razmišlja o delu. Tukaj pa ob borbi za norme, ob strahotni vročini in stiski vse te dobre želje spuhne. Borimo se za osnovno.«

Tone Redek (vzdrževalec), Temenica: »Mislim, da tisti mehanik v Labodu, ki ni tudi inovator, ne opravlja

Fani Nadrih, Temenica

dobro svojega dela. Velikokrat smo primorani sami ustvarjati iz nič. Tako rekoč dnevno imamo majhne izboljšave, kar pa niti ne predstavljamo komisiji. To je naše redno delo in je vse skupaj samo po sebi umevno. Mislim pa, da se marsikdo raje izogne predlogu za inovacijo, ker ta prinaša s seboj veliko zavisti in besedi. Vem za primere, ko se je plačilo zavleklo, da ni imelo nobenega pomena več, ko je bilo besedičenja veliko preveč... Zato delamo sicer na dobrih predlogih, iščemo boljše poti, pa o vsem tem molčimo, oziroma sprejemamo to kot opravljanje našega dela. Razmišljamo pa tudi o poteku dela v proizvodnji, ne samo o našem delu. Po mojem mnenju bi veliko popravil in vračanj prihranili z medfazno kontrolo. Pravočasna priprava na delo bi nam prihranila marsikatero izgubo. Pri tem mislim na stroje. Če bi vedeli, kakšno delo se nam obeta, bi se lahko vnaprej organi-

Tone Redek, Temenica

zirali tako, da delo ne bi stalo zaradi pomanjkanja ali neprave strojne opreme. Vendar to že niso več koristni predlogi, to bi moral biti red in disciplina pri delu.«

Zvone Košir (mehanič specialist),

Ločna: »Premalo resno jemljemo inovativnost in prepozno smo začeli pristopati k njej. Pred leti so bili ljudje še zagreti, še pripravljani kaj novega narediti, sedaj pa zagnanost pada. Sicer nastajajo novosti, vendar jih niti ne prijavljajo. Predolg je postopek za uveljavitev predloga in vsak se po voje spotakne ob koristen predlog, če se pojavi pred komisijo. Tu so mnjenja, da je redno delo iskati nove, boljše rešitve, za katere ne pripada nagrada. Zato se vse zamolči, naredi se pa najnujnejše.«

Marjetka Hrovat (brigadirka), Ločna:

»Vsak brigadir si po svoje organizira delo. Pri tem so velikega pomena izkušnje. Mislim, da lahko tudi šivilje, še posebno tiste, ki delajo več operacij, najdejo nove, boljše načine. Sicer pa je največji problem pri vsem nagrajevanju. Nismo motivirani skozi osebni dohodek, zato se nič več toliko ne trudimo, kot bi se morda lahko ob boljših stimulacijah, že za redno delo.«

Vladimir Škrinjar (razvojna služba):

»Menim, da je v nas vseh veliko potencialov, da nastajajo koristni predlogi in inovacije, da pa jih ljudje raje zamolčijo. Boje se besedičenja. To pa je narobe. Nagrada naj bi bila spodbuda tudi okolici, da bi počasi postalo inovacijsko gibanje množično. To bi moral biti naš cilj in spodbujati bi ga morali še najbolj vodilni in vodstveni. Toda, na žalost, še marsikje ni tako. Preozko je gledanje in premalo je skrbi za prihodnost, sicer bi se obnašali povsem drugače. Čas pa beži in zamujeno je neizmerljivo.«

Rado Zupan (programer), AOP:

»Po mojem mnenju je inovacija nekaj velikega, revolucionarnega, novega. To, kar počnemo mi, pa je iskanje novih možnosti v ustaljenih oblikah. Moje delo je sicer ustvarjanje nečesa nove-

Štefan Metelko, Commerce

ga, vendar v postavljenih okvirih. Pri tem se na izkušnjah učim. Za to delo je potrebna natančnost, poglobljenost. Trudim se, da bi to delo kar se da dobro opravil, da bi ,pogruntal' kaj boljšega, hitrejšega, lažjega, kvalitetnejšega, toda to še niso inovacije. To je del mojega dela. Če pa bi prišel do nečesa revolucionarnega, kar bi bilo tudi v finančnem smislu lahko opredeliti za veliko pridobitev, bi seveda to prijavil naši komisiji.«

Štefan Metelko (modelar konstruktor priprave KiH), Commerce:

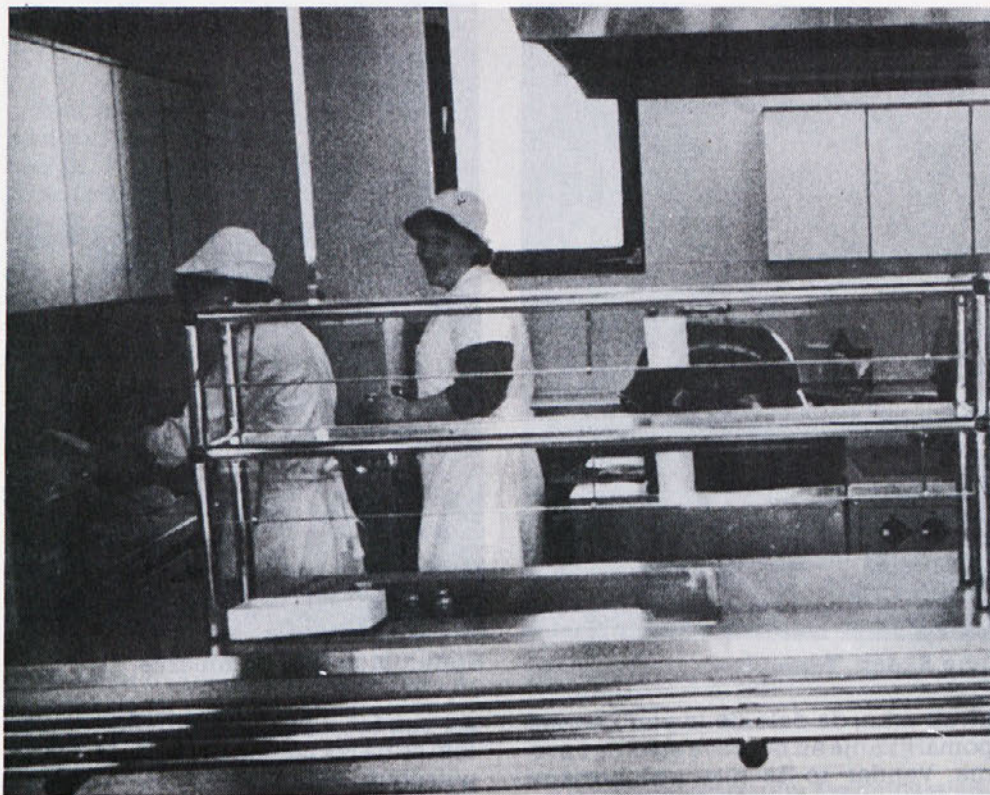
»Premalo posluha je pri nas za razvijanje inovativne dejavnosti. Žalostno je, da je čutiti odpor pri ljudeh, ki bi bili dolžni koristno idejo speljati naprej. Čestokrat so izgovori, da novost prinaša v začetku zastoj in zahteva veliko angažiranja. To, da bi lahko v bodoče vračala z obrestmi, se pozablja... Skratka, ni vzdušja in ni pripravljenosti za več truda. Menim pa tudi, da smo preveč razdeljeni v majhne okvirčke. Ni koordinacije in vsak ima svoj prav. Treba bo spremeniti odnos do inovacij, ker jih čas zahteva.«

Zvone Košir, Ločna

Tonka Dececco, Temenica

»V naši kuhinji pogrešava več posode, prav pa bi prišel tudi kakšen strojček, pripomoček... Odvisni sva predvsem od svojih rok in iznajdljivosti,« pravita kuharici v Temenici. Prostori so sicer novi, prostorni, lepi, oprema pa šepa. Toda, postopoma bo že bolje.

bucike

Še enkrat o odgovornosti in kvaliteti odločanja

Na to temo bi lahko pisali Bucike v nešteti nadaljevanjih. Toda kaj, ko na naše prejšnje na to temo nismo dobili odziva. Razen ene same častne izjeme, vendar prav tiste, ki pri vsej zadevi ni imela kaj dosti moči in vpliva, čeprav bi ga morala imeti... Spodbuditi smo želeli vse, ki so vključeni v verigo od prevzema in prve kontrole blaga pa do končnega izdelka. Vendar ker meje niso dovolj jasne pri vseh teh odločitvah in vplivih, je za morebitne napake konec koncev krivec kolektiven. Kajti preveč jih je, ki sugerirajo, dodajajo, odzemaajo, spreminjajo, in pri vsem skupaj ima vsak svoj prav, v končni obliki pa je prav zaradi tega vse skupaj precej razglašeno.

Današnje nadaljevanje nam je položila v roke naša stranka. V prvem primeru trgovka, ki že vrsto let sodeluje z Labodom, ki nas ceni, kar je še posebno poudarila. Zato je njena pripomba dobronamerna. S seboj je prinesla naš izdelek — lep, kvaliteten, moden in ne poceni. Toda osnovni material in notranja obroba nista bili barvno usklajeni, kar je motilo. »Labod si kaj takega ne bi smel privoščiti, saj smo navajeni, da so vaši izdelki popolni,« je še dodala.

In drugi primer: svilena bluza rdeče barve je imela všito črno velikostno številko. Pri pranju se je ta razbarvala. Svile sicer po naših navodilih ne bi smeli prati, toda bluza bi se lahko kako drugače zmočila in nastal bi podoben razbarvan madež... Cena bluze

je nekaj nad 66.000 din, prodana pa je bila v začetku poletja.

Torej nujno je več pozornosti in več razmišljanja pri vključitvi vsake malenkosti v model. Izdelek mora biti popoln, kajti čim nekaj moti, to ni več malenkost... Tega se moramo zavedati tudi pri porabi zalog. Te nas bremene in moramo jih vključevati, porabiti. Toda ne za vsako ceno. Kajti če vzamemo kot primer velikostne številke, ki so šle ob barvo, gotovo vse skupaj na zalogi niso vredne toliko, kot je vredna reklamacija ene bluze. Pa še nekaj — ta stranka nam je bluzo vrnila, druga pa ne. Le zapomnila si bo in prihodnjič se nam bo raje izognila.

tudi šofer predstavlja labod

Pred uvedbo kolektivnih dopustov smo se vsako leto z vozniki zbrali 13. julija, na dan šoferjev. Zadnji dve leti smo ta dan doma, zato smo naše voznike povabili na kratek klepet 19. avgusta v vzorčno sobo.

Pogovarjali smo se o pripravi na konico prevozov v septembru in oktobru in o problemih transportne službe.

Ob tem je direktor pohvalil vodjo službe, ki je izboljšal organizacijo službe in transportne storitve v celoti, kar vse neposredno vpliva na zmanjšanje stroškov, ter vse voznike, ki varno vozijo in skrbijo za urejenost vozil.

Ker so šoferji v stalnem, neposrednem stiku s strankami, lahko z ureje-

no zunanostjo in vpludnim nastopom močno vplivajo na sprejem robe in dobro mnenje o delovni organizaciji, ki jo zastopajo. Zaradi predvidene, zares težke situacije na trgu, bo dostojen nastop še veliko pomembnejši.

ROMANA TRPIN
(Commerce)

obiskali smo bajino bašto

Letošnji sindikalni izlet smo organizirali od 19. do 21. avgusta v Bajini Bašti, pobrateni občini občine Krško.

Bajina Bašta, privlačno mestece, leži na obronkih Tare, ob reki Drini, 40 km oddaljena od Titovih Užic. Do Titovih Užic pelje cesta prek znamenite Kadinjače, spomenika padlim borcem leta 1941.

Bajina Bašta kot center drinske turistične regije s Taro in Peručcem, je zelo priznано turistično mesto. V centru mesta stoji kip borca s puško v roki v spomin žrtvam fašističnega terorja NOV, tu so hotel Drina z lepim parkom in še drugi objekti za prijetno bivanje v mestu. Nedaleč od Bajine Bašte leži znano letovišče Peručac, obdano z naravnimi lepotami v zeleni turistični oazi, kjer so idelani pogoji za počitek in rekreacijo. Peručac je znan po velikem jezeru na Drini, ki služi za velike potrebe hidroelektrarne Bajina Bašta, s proizvodnjo 600 MW električne energije.

Ena najlepših planin v Srbiji je Tara, obdana z gozdovi in pašniki. V eksotičnem okolju se nahaja Omorika, turistični kompleks za koristno in prijetno izrabo prostega časa.

Poleg ogleda bogatih naravnih lepot in zgodovinskih znamenitosti smo si ogledali tekstilni tovarni Kadinjača in Tarateks, kjer smo si ogledali proizvodni program in ga primerjali z našim. Ugotovili smo, da je njihova proizvodnja enostavnejša, imajo pa (veliko) bogatejšo strojno opremo. Sledil je ogled HE Bajina Bašta-Peručac na reki Drini, z jezerom, dolgim 54 km, do Višegrada. Edinstvena in nepozabna je bila triurna vožnja po jezeru in kopanje.

Naslednji dan smo krenili na Kadinjačo, kjer smo položili venec k spomeniku padlim borcem iz NOV. Na Kadinjači smo si ogledli tudi muzej iz NOB ter si kupili razglednice in spominke. V turističnem naselju Omorika smo imeli čas za sprehode, kopanje v plavalnem bazenu ali nakupovanje.

Po kosilu, ki so nam ga pripravili v tovarni Tarateks, smo se zahvalili in poslovili 7. julija, da se ponovno srečamo v Krškem.

Kljub temu da je bila pot dolga in naporena, je bila vožnja prijetna, saj smo jo popestrili s petjem in spremljavo harmonike.

KATARINA ZIDAR

vprašanje — odgovor

Današnje vprašanje se nanaša na razlago plačilne kuverte. Vse informacije s tem v zvezi sicer lahko dobi vsak labodovec na obračunu osebnega dohodka, toda lažje je doma v miru »preštudirati« kako in kaj. Zato je tov. Kasteljčeva, vodja knjigovodske službe, pripravila pisno informacijo o »glavi« kuverte:

OBRAČUN OSEBNEGA DOHODKA

Izplačilna vrečka, na kateri je prikazan obračun osebnega dohodka ima zaradi računalniške obdelave omejene možnosti za izpisovanje besedil. Predvsem v zgornjem desnem delu, kjer so osnovni podatki za obračun osebnega dohodka, je veliko okrajšav. V začetku prehoda na računalniško obdelavo smo jih že pojasnili. Ker pa delavci v zadnjem času veliko sprašujejo za pojasnila, morda ne bo odveč, če jih še enkrat ponovimo. Za primer smo uporabili obračun OD delavca iz TOZD LOČNA.

NO — odstotek dosežene individualne norme iz obračunskega lista — za proizvodne delavce

— odstotek povprečne norme za režijske delavce

BO — bonifikacija za menjavo operacij

OST — ostala merila delovne uspešnosti:

individualni mesečni plan, kolektivni plan TOZD, gospodarnost TOZD, kvaliteta in druga merila v skladu s pravilnikom

(efektivni delovni čas korekcijski faktor, plan prodaje itd.)

BUP. OSNO. — bruto urna postavka, izračunana po osnovi — torej:

$$\frac{\text{relativno razmerje razreda} \times \text{x vrednost enote enostavnega dela}}{182 \text{ ur (dvanajstina letnega plana ur)}}$$

POVEČ. — bruto urna postavka povečana za odstotek delovne uspešnosti iz vseh naslovov

RR — relativno razmerje razreda, v katerega so razvrščena dela in naloge

— podatek iz odločbe o razporeditvi

POV — povečanje osebnega dohodka so odstotki dodatka na osnovo zaradi zmanjšanja delovne zmožnosti (invalidnosti) in dodatki za posebne primere, ki jih v skladu s pravilnikom določi delavski svet (nadomeščanja, izjemne delovne razmere itd.)

VRR — vrednost enote enostavnega dela določena s planom ali sklepom delavskega sveta

% DU — odstotek delovne uspešnosti iz naslova vseh meril

MD₁ — odstotek povečanja osebnega dohodka na podlagi skupne delovne dobe in delovne dobe v DO LABOD

MD₂ — relativno razmerje za minulo delo 2 iz naslova akumulativnosti na mesece

HR. KNJ. — številka hranilnih knjižic, kamor je bil osebni dohodek nakazan.

razgibajmo življenje

Smotrna izraba prostega časa in še zlasti letnega oddiha, pri čemer gre eno izmed ključnih mest športni rekreaciji, predstavlja pomembno sestavino kakovosti življenja. To so soglasno ugotovili na seji sveta za telesno kulturo pri predsedstvu republiške konference SZDL. Ob tej priložnosti je bila na dnevnem redu tudi razčlenitev možnosti za oddih delavcev in njihovih družin, ki so jo pripravili slovenski sindikati. Hkrati je tekla razprava o konkretnih propagandnih prijemih akcije Razgibajmo življenje, ki sta jo začeli TKS in ZTKO Slovenije z namenom, da bi čim več ljudi pridobili za športno rekreacijo in jim tako pomagali do sodobnejšega življenjskega sloga.

Propagandna akcija Razgibajmo življenje bo imela več delov. **Prvi bo trajal od 14 do 15 mesecev in je namenjen sprejemanju zamisli.** Akcijo naj bi spoznali dobri dve tretjini slovenske javnosti, polovica pa naj bi jo tudi pozitivno ovrednotila. Organizatorji projekta pričakujejo, da se bo polovica slednjih vključila v novo gibanje.

Ozaveščanje bo potekalo s serijskimi televizijskimi filmi, barvnimi oglasi, radijskimi sporočili, radijskimi sporočili, oglasi in podobnimi propagandnimi prijemi.

Akcija Razgibajmo življenje ima torej za cilj povečati število ljudi, ki sta jim šport in rekreacija del vsakdanjika. Če je sedaj dejavnik na tem področju od 15 do 20 odstotkov prebivalcev naše republike, naj bi jih bilo leta 1990 že okoli 30 odstotkov. Vsi koraki pomembnega projekta bodo usmerjeni **h krepitvi spoznanja in zavesti o nujnosti zdravega načina življenja, kar naj bi bil pomemben prispevek k večjim delovnim in ustvarjalnim sposobnostim širokega kroga prebivalcev Slovenije.**

Vsekakor je akcija Razgibajmo življenje ena najpomembnejših nalog srednjeročne in dolgoročne usmeritve

razvoja telesne kulture v naši republiki. To hkrati pomeni, da je sestavni del vsega družbenoekonomskega razvoja Slovenije. Zato ni le stvar telesnokulturnih delavcev, temveč vseh pomembnih družbenih dejavnikov, saj gre za širši in obenem dolgoročni interes naroda, da razvija in krepki svoje ustvarjalne in delovne — dolej slabo izkoriščene — sposobnosti.

Z zdravstvenega vidika ima akcija predvsem preventivni značaj. Bolje in ceneje je preprečevati kot zdraviti. Preprečevali naj bi nekatere škodljive življenjske navade in razvade in tako pripomogli k boljšemu zdravju prebivalcev.

A. U.

svetovni modni imperij

Moda ima večji vpliv na ljudi, kot si to lahko mislimo.

Poznavalci mode trdijo, da se visoka moda vrača z vsem svojim sijajem. Do nedavnega je bila ta namenjena le starejšim in bogatejšim, zadnje čase pa jo osvajajo tudi mladi iz sveta, ki ne poznajo denarnih stisk. Z visoko modo pa se pojavljajo vse izraziteje tudi svetovni kreatorji, ki se kaj hitro prilagajajo novim potrebam, novim pristopom. Pri tem so v celoti osvojili video tehniko. Te kasete nadomeščajo nekdanje številne modne revije. Tako Yves Saint Laurent in Chanel prirejata revije le dvakrat v sezoni, enkrat za redne kupce in nato za tisk. Pred tem sta obe modni hiši pripravljali po 15 ali celo 20 revij v sezoni. Poskrbljeno pa je tudi za primerno spremljajočo propagando. Ta je še posebno pretehtana ob nastajanju nove blagovne znamke. Ker je moda velik »biznis«, je predvsem v italijanskem svetu ta tudi posebno tretirana. Tri zainteresirane stranke (kreator, proizvajalec tkanin in konfektionar) so povezane s posebnimi dogovori. Stroške za nekaj prvih kolekcij nosita pretežno metražer in konfektionar, ki pa v tem obdobju pobereta v glavnem tudi največji del profita (okoli 90%). Po nekaj sezonah, ko je čutiti uveljavitev in primerno prodajo, se kreatorjev delež povečava najmanj na polovico (najpogosteje pa kar na 60%), prevzema pa tudi svoj poln delež v proizvodnji in režijskih stroških. Vzporedno gre propaganda. Velika kreatorjska imena imajo zakupljenih okoli 80% letnega oglašnega prostora v vidnejših revijah. To pomeni, da se vsaj 40-krat pojavi na straneh modnih časopisov, kar je za kreatorja tudi velika preizkušnja in kontrola.

In kakšni so ti najznamenitejši modni ustvarjalci? Med mnogimi, ki so si utrli pot med zvezde in ki imajo tako rekoč že kar rezervirano mesto v sve-

(Nadaljevanje na 10. strani)

Dior je veliko in spoštovano ime v svetu mode. Na posnetku je ta veliki kreator iz časov, ko je z njim sodeloval v programu srajc tudi Labod.

tu mode, kamor sodijo Chanel, Nina Ricci, Dior, je nekaj novejših imen, ki pa so se že močno potrdili v svetovni modi. Yamamoto, japonski kreator, je predan predvsem črno-belim kombinacijam in turobnejšim barvam. Meni, da se je na svetovnem modnem trgu pokazal v ugodnem času, ko je zahodni svet iskal nove izzive, ki jih lahko prinaša Japonka v kombinaciji z občutenjem za lepo vsega sveta. Letno kreira okoli 2400 različnih oblačil, kar 90% vsega tega pa je v črni barvi. Ta oblačila so kreirana za emancipirano zahodnjakinjo, srednjih let, med 40. in 50. letom.

Angleška moda se težko kosa z italijansko ali francosko. Toda mladi 27-letni kreator **Condran** je uspel. Njegova moda je mladostna, pisana kot vrečka bombonov. Kot kreatorju leta v Veliki Britaniji pa mu ni prav nič prihranjenega. Ogromne težave ima okoli financiranja. Zato trdi, da je obstoj, čeprav si na vrhu, večna borba. Kvaliteta, na žalost, po njegovem še ne zagotavlja obstanka. Moda je okruten posel, kjer se tudi nadpovprečni včasih težko obdrže.

Italija pa ima veliko posluha za svoje ustvarjalce. Med temi je v zadnjem času (ob že uveljavljenih Valentinu,

Samotar Armani

Krizia, Pendi in še komu) predvsem Armani najpopularnejši. **Giorgio Armani** dela šest dni v tednu, in to po 12 ur dnevno. Zahteva popolno tišino, da lahko ustvari okoli 500 osnovnih modelov letno. Večino teh nudi v treh barvah in v treh kombinacijah tkanin. Dela tudi cenejšo Armanijevo linijo »Emporio Armani« ter modele za Erro in za italijansko mornarico, kar pomeni skupaj okoli 3000 različnih modelov letno. Velja za samotarja, nekomunikativnega, toda zelo poslovnega človeka.

Tudi legendarni Yves Saint Laurent se vse manj pojavlja v javnosti. »Vso svojo energijo in ves svoj čas posvetim delu. Celo leto sem v stanju trajne napetosti. Ustvarjanje je naporen posel,« pravi ta modni velikan.

Kdo kupuje ta draga oblačila? »Mora« si jih privoščiti družbena »smetana«, od ostalih potrošnikov pa modni svet posebej obravnava ameriške kupce. Bogati Američani želijo, da se njihove žene oblačijo v Parizu, kar ima več pozitivnih točk: ženske so okusno in zanesljivo najbolje oblečene in oni lahko v tem času postore kaj takega, kar ni za ženino glavo in ušesa. Kajti od kjerkoli že prihaja (nova) žena, vedno jo znajo veliki kreatorji obleči tako, da je videti dama. Može pa žele imeti za ženo damo. In še posebno, če niso povsem prepričani, ali to v resnici je. Tako more biti vsaj.

rak na prsiah ima veliko možnosti za popolno ozdravitev

Telesna celica je drobna, zato pa premišljena in presenetljiva enota narave. Kot je država sestavljena iz številnih občanov, tako je tudi naše telo skladno zgrajeno iz celic. Kar 30 bilijonov jih ima človeško telo, vsaka pa je velika le 0,02 milimetra. Ta čudežna

Yamamoto

pikica zaradi majhnosti in raznolikosti svojih funkcij še ni popolnoma raziskana. Vemo, da celica sprejema beljakovinske snovi, sladkorne raztopine, raztopine snovi z različnimi rudninami, oddaja pa snovi, ki so pravzaprav odpadki. Ni še dognano, zakaj vsaka celica izbira le določene snovi.

V svojem delovanju bi celico lahko primerjali s strojem. Dokler ga strežemo in preveč ne obremenjujemo, dela kot ura. Če mu pozabimo priliti olja, se prične segrevati. Enako je s celico. Če ji določene snovi primanjkuje in če to traja dlje čas, celica zbolí. Če pomanjkanje pravi čas spoznamo in celici nadomestimo manjkajočo snov, celica ozdravi.

Vse drugače je, ko celico primerjamo z zločincem v državi. Takšna celica je izrojena in se nič več ne ravna po zakonih celične skupnosti. Živi kot zločinec na račun drugih, saj brezobzirno uniči vse, kar ji je na poti. To je rakava celica. Lahko se le sprašujemo, kje je vzrok, da se zdrava celica spremeni v rakavo. Kaj ji daje povod, da se tako grozljivo degenerira?

Medtem ko učenjaki razpravljajo o vzrokih za nastanek raka, umira zaradi njega vedno več milijonov ljudi. Nekateri menijo, da je povzročitelj te bolezní virus, drugi se trdno oklepajo spoznanja, da gre pri raku za splošno bolezen. Zagotovo pa je res, da je rak bolezen civilizacije, saj je pri primitivnih ljudstvih skoraj neznan. Ostaja resnica, da do danes niti histologija niti najmodernejša ultra in elektronska mikroskopija nista uspeli razrešiti vprašanja, kako iz zdrave celice nastane rakava. Prav zato je rakave celice zelo težko odkriti pravočasno.

Pa vendar nismo popolnoma neemočni. Veliko je odvisno od stopnje naše zdravstvene prosvetljenosti. Pomembno je spoznanje, da se rak lahko popolnoma ozdravi, če ga pravočasno odkrijemo. Zato je potrebno obiskovati posvetovalnice, dispanzerje in ostale zdravstvene ustanove, v katerih odkrivajo in zdravijo raka. Prav tako moramo biti seznanjeni s pojavom in prvimi znaki bolezní.

Mnoge ženske hodijo po štiridesetem letu pogosto k zdravniku v stra-

Y. Saint Laurent: delo ga v celoti okupira

V oktobru bo potekal že 10. Labodov ex-tempore.

hu, da niso zdrave. Kljub kontrolam se zgodi, da ženska začuti zatrdlino na prsni in gre k specialistu. Po pregledu so njegove besede: »Zakaj niste prišli pravi čas?« Ženska mu pojasni, da jo je domači zdravnik vedno kontroliral in ni nič opazil. Rak je težak problem tudi za odličnega splošnega zdravnika, čeprav se trudi, da bi ga pravočasno opazil.

To pot bi zaradi posebnih razlogov kaj več napisali o raku na dojki, saj večina žensk, ki zbolijo za rakom, zbolijo prav zaradi raka na dojki. Število obolelih se vsako leto povečuje in je znatno večje v civiliziranem svetu, največje pa v ZDA, Kanadi in Evropi. Naša dežela sodi med dežele s srednje visoko obolevnostjo. Zgodnje odkrivanje te nevarne bolezni je eden najpomembnejših dejavnikov. Bolnice, ki pridejo na pregled v začetnem stadiju, ko je rak (tumor) omejen izključno na dojko, zdravniki specialisti ozdravijo kar v 80 odstotkih, če pa je bolezen napredovala v okolne bezgavke, je odstotek ozdravitve znatno nižji.

Direktorica zdravstvenega doma Novo mesto in predstojnica zavoda za medicino dela mr. sc. Tatjana Gazvoda pravi: »Bolezen v začetku ne povzroča nikakršnih težav, zato upravičeno trdimo, da je potuhnjena. Ne javlja se z bolečino kot druge bolezni. Če ne boli, zdravnika ni potrebno obiskati. Bo že minilo, si pravimo, hiter tempo življenja pa pripomore, da pozabimo na bulico na dojki. Marsikatera ženska iz strahu pred resnico odlaga obisk pri zdravniku. Prav zato odkrijemo vse preveč primerov bolezni, ko ni več pomoči. Prav zato je potrebno današnji ženski posvetiti vso skrb in jo naučiti, da bo znala sama uspešno odkriti sumljiva znamenja rakave bolezni.«

Povečano tveganje, da zbolijo za rakom na dojki, ima tista ženska, ki ima zgodnjo menarho, pozno menopavzo, pa tudi ženska, ki je prvič rodila po 35.

letu starosti ali pa sploh ni rodila. Rak se lahko tudi podeduje.

»Vzrokov in tveganj raka na dojki ne poznamo dovolj, zato ga ne znamo preprečiti, le odkrijemo ga lahko dovolj zgodaj. **Vsaka ženska bi si morala enkrat mesečno natančno pregledati dojke.** Najugodnejši čas za samopregled dojk je deseti dan po prvem dnevu menstruacije. Pri ženskah v menopavzi, nosečnicah in ginekološko operiranih pa enkrat mesečno v istih časovnih razmikih,« pravi o tej kruti bolezni Tatjana Gazvoda in dodaja: »V svetu so se že zdavnaj lotili problema raka na dojki z množičnimi pregledi vseh tistih starostnih skupin žensk, pri katerih je rak na dojki najbolj pogost. Tukaj pomaga mamografija, rentgensko slikanje dojk. S pomočjo mamografa so v razvitem svetu že močno zmanjšali umrljivost zaradi raka na dojki.«

SUMLJIVA ZNAMENJA

Sumljiva znamenja rakave bolezni na dojki: neboleča, slabo omejena zatrdlina, fiksirana na kožo ali podlago. Koža nad tumorjem je skrčena, najpogosteje v zgornjem zunanem kvadratu dojke. Znaki so še: uvlečena bradavica, krvav izcedek iz bradavice, rdečina in oteklina kože na dojki, povečane bezgavke pod pazduho. Rak, ki se prične v dojki, najpogosteje zaseva svoje korenine v okostje, jetra, možgane, jajčnike in drugo dojko.

Rak na dojkah se najpogosteje javlja pri ženskah med 45. in 65. letom starosti in je najpogostejše rakavo obolenje. V Sloveniji vsako leto odkrijejo raka na dojki pri najmanj 500 ženskah.

Z mamografijo (rentgenskim slikanjem dojk) bodo tudi na Dolenjskem, v Beli krajini in Posavju v naslednjih letih pregledali vsa dekleta in žene od 15. leta naprej. Boj proti raku postaja tako sestavni del našega življenja, kajti vsak si mora prizadevati, da bo odgovoren za svoje zdravje!

TILČKI V SLOVO

Ko smo tvoji sodelavci slišali žalostno vest, da se je pretrgala nit tvojega tako mladega življenja, smo onemeli obstali. Vedeli smo, da si težko bolna, vendar smo upali da se bo zgodil čudež in boš bolezen premagala. To smo si toliko bolj želeli, saj imaš tako malega sinka, ki bi potreboval tvojo ljubezen in skrb. Vendar je usoda hotela drugače.

Tilčka Kekec se je rodila 14. 3. 1967 v Bratislavcih. Zelo zgodaj je spoznala, da je življenje krivično, saj je pri svojih 12 letih izgubila mater. Smrt matere v družini z osmimi otroki je bila hud udarec za vse.

Po končani OŠ se je odločila za poklic šivilje, da bi čim prej prišla do svojega kosa kruha. V Delti se je zaposlila leta 1985 kot pripravnica. Bila je izredno prizadevna delavka in se je v kolektiv hitro vživela.

Želela si je ustvariti družino, vendar ji to ni bilo dano — prišla je bolezen. Za Tilčko žaluje osem mesecev star sinek, zaročenec, oče, bratje in sestre, prijatelji in znanci ter njeni sodelavci.

Draga Tilčka hvala ti za vse,

tvoji sodelavci

Sklad za nagrajevanje inovacij na področju usposabljanja, življenja in dela invalidov pri Skupnosti socialnega varstva Slovenije objavlja na podlagi samoupravnega sporazuma o ustanovitvi in delu sklada

RAZPIS NAGRAD ZA INOVACIJE NA PODROČJU USPOSABLJANJA, ŽIVLJENJA IN DELA INVALIDOV

1.

V letu 1989 bo podeljenih pet enakovrednih nagrad. Nagrajeni bodo najuspešnejši izumi, tehnične in druge izboljšave na področju usposabljanja, življenja in dela invalidov, ki bodo v razpisnem roku predložene skladu.

2.

Sklad je bil ustanovljen z namenom, da bi spodbujal inovacijsko delo in podpiral prizadevanja posameznikov ali avtorskih skupin, ki bi z izumi, tehničnimi in drugimi izboljšavami prilagajali invalidnim osebam delovne razmere, delovna orodja, bivalne razmere, predmete vsakdanje rabe oziroma uvajali inovacije na področju aktivnega varstva invalidov.

3.

V razpisu lahko sodeluje vsak državljan SFRJ, ki predloži skladu dokazila o svojem izumu, tehnični ali drugi iz-

(Nadaljevanje na 12. strani)

(Nadaljevanje z 11. strani)

boljšavi in dokaže, da gre za izvorno novo napravo, za izboljšavo določene naprave, stroja, predmeta vsakdanje rabe oziroma prilagoditev le-teh posameznim vrstam invalidov ali za inovacije na področju izvornih metod dela z invalidi.

Sodeluje lahko tudi skupina avtorjev.

4.

Predlogu za nagrado mora biti priložena tehnična dokumentacija, opis naprave, stroja, predmeta ali inovativne metode dela z invalidi, potrebne skice, fotografije ali modeli. Priložen mora biti tudi opis delovanja in obrazložitev, v čem je inovacija koristnejša in boljša od dosedanjih rešitev.

5.

O predlogih za nagrade sklada bodo odločale posebne strokovne komisije, ki jih bo imenoval odbor ustanoviteljev sklada izmed znanih strokovnjakov za posamezna področja, kamor sodijo predlogi.

Komisije bodo delovale in odločale v skladu s samoupravnim sporazumom o ustanovitvi in delu sklada (9. in 10. člen).

6.

Nagrade pomenijo družbeno priznanje. Avtorske pravice so v celoti pridržane avtorju. Sklad pa si bo prizadeval, da bi vse inovacije, ki bodo predložene, tudi resnično našle svoje mesto v življenju in delu invalidov.

Višina nagrade v letu 1989 bo dva poprečna mesečna čista osebna dohodka na zaposlenega v SR Sloveniji v letu 1988.

7.

Podelitev nagrad bo javna in slovesna ob 1. maju 1989. leta na seji odbora ustanoviteljev sklada.

8.

Predloge je treba poslati najkasneje do vključno 30. novembra 1988 na naslov: Sklad za inovacije na področju usposabljanja, življenja in dela invalidov pri Skupnosti socialnega varstva Slovenije, Ljubljana, Kidričeva 5.

ODBOR USTANOVITELJEV SKLADA

priznanje

Na jesenskem sarajevskem sejmu mode je bil Labod deležen parih priznanj: kreatorka Jelka Novak je dobila priznanje za plašč, Lojze Kopina za aranžiranje razstavnega prostora, celoten Labodov nastop pa za »kulturo razstavljanja in urejenost našega razstavnega prostora«.

spet smo v planinah

BOHINJ — KOMARČA — PL. JEZERO — BOHINJ — 13. in 14. avgust 1988

Spet smo tukaj! V Bohinjskem kotu, ob jezeru.

Vsakokrat, ko se zazrem v vrhove okoli, mi je toplo pri srcu. Kakšna lepota! Kar vleče te v višine, zato naprej, naprej v planinski raj.

Že hitimo proti Komarči, vsak s svojo mislijo. Ali bo šlo? Nekateri prvič, drugi že večkrat. Med potjo se srečujemo z drugimi planinci. Pozdrav ne izostane. Tudi kakšna beseda je vmes.

Glej, že smo na vrhu. Še pogled nazaj na Bohinjsko jezero, pa naprej do Črnega jezera. Prvi pogled na okolico je

kaj žalosten. Vsemogoča embalaža okoli kaže, da so med nami tudi taki, ki niso planinci in ne znajo ceniti neokrnjene narave.

Pot nadaljujemo proti planini Viševnik. Ta pot je manj znana, tako da srečamo samo enega planinca. Na vrhu nas sprejmeta in povabita na čaj prijazna oskrbnika obnovljene staje, zavetišče PD Ljubljana. Prav prijetno smo presenečeni nad gostoljubnostjo.

Ko se spustimo v dolino, zagledamo jezero ter kočo. Kakšen pogled! Tu bomo prenočili. Do noči je še daleč, zato počivamo, ležimo na soncu, malicamo, proti večeru tudi zapojemo. Prijazni oskrbnik nam kot vsakemu gostu posveti nekaj trenutkov.

Drugi dan gremo dalje proti planini Vogar. Odpre se pogled na Vogel, ki ga imamo v mislih še iz prejšnjega izleta. Vedno je bil na vidiku kot danes.

Spustimo se proti Bohinjskemu jezeru. Pot vodi po košenici, potem pa strmo v dolino. Sonce nas greje. Misel, da se bomo kopali v jezeru, nas že sedaj osvežuje. Še pozdrav z mimoidočimi planinci, tudi starejšimi, in že smo v dolini. Pogled nazaj na prehojeno pot in dalje do Stare Fužine. Sprejme nas vsa v cvetju, kakor vedno. Konec miru. Avtomobili vsepovsod. Zadnji pogled z mostu nazaj na Triglav. Kako je veličasten!

Pot po asfaltu do jezera ni prijetna, vendar hitro mine. Osvežimo se v jezeru. Po prehojeni poti se to prav prileže. Poskrbimo še za naše grlo in avtobus je že tu.

Še pogled nazaj na naše vršace, na prehojeno pot in že nas vleče nazaj v naš vsakdanjik, kateremu ne moremo uiti.

Poslovimo se v mislih na nova doživetja.

MAJDA DULAR
planinka DSSS Novo mesto

na planine

V poletni vročini v hribe hitim, da tam se spočijem, samote želim. Planina prelepa, saj ti si mi čar, čarobno lepoto poklanjaš mi v dar.

Na sončnih višavah sem sam gospodar, od hribov se ločit ne morem nikdar. In gorske cvetice so res lepotice, očarajo tvoje nemirno srce.

Zato pa, zemljanček, ne odlašaj preveč, nahrbtnik na ramo, podaj se v gore. Narava ti nudi, kar vse si želiš, le jemaj' od nje ne smeš zamudit'.

MAKS BRAČIČ

šopek modrosti

Le če malo vemo, nekaj vemo. Kajti z znanjem so tudi dvomi večji.

Sreča je nekaj, kar najdemo ponavadi pri drugih ljudeh, pri sebi pa le redko.

Resnica včasih kar ne more biti verjetna...

Kdor je zaljubljen vase, ima to prednost, da nima tekmecev!

Nekateri so nesposobni govoriti, mnogi pa so nesposobni molčati.